

ANDRA REVIDERADE VERSIONEN

Eventuell ingress. (på basis av Bernts ursprungliga förslag)

Norges offentlige fattigdom og brist på strategiske satsninger till tross for privat velstand forundrer utenverdenen. I dette blikket fra de bohüslänske strök sør for Svinesundbrua gir en svensk norgesvenn i eksil, u-landsforskeren Olle Törnquist ved Universitetet i Oslo, en skildring av de påkjenninger det innebærer å være defensor for Norge i den store verden. Han spør: Er vi nordmenn ikke nasjonalistiske nok? Kan det være forklaringen på hvorfor vi ikke har laget en nasjonal plan for kulturell, intellektuell og økonomisk opprustning av dette griseheldige landet?

NORGE: STEINRIKT OG STAGNERANDE?

Av Olle Törnquist

Professor i statsvitenskap og utviklingsforskning, UiO

(Första översättning från svenskan, Bernt Hagtvet; .....)

Efter viss tvekan om vad som 'passar sig', publicerade jag i slutet av förra året en kronikk i Dagbladet om inte bara min egen utan även andras växande undran inför bristen på strategiska norska satsningar, alla landets resurser till trots. Alltså formulerade jag det som en öppen och kollektiv fråga om vad vi säger när omvärlden undrar varför kreftpasienter lider, allmennkringkastingen forfaller, kulturlivet skranter, universitene og skolene er 'på dekis' og den reella ekonomin växer lite i et ett av verdens rikeste land?

Mig veterligen var det ingen som svarade med ett offentligt samtal. Privat gav förstås en rad kolleger uppskattande ryggdunkningar. Till och med rektor Norum sände ett vänligt brev. Men inte heller de prøvade att lösa mysteriet. Så min förvåning växte: Hade jag så fel? Slog jag in så öppna dörrar? Eller var det helt enkelt ingen som brydde sig?

Syn og Segn OCH SAMFUNNSVTEREN var undantag. Där ville man gå vidare. Så härmed ber jag om läsarens tålmod och tar mig friheten att både opprepa och förtydliga det viktigaste. För Dagblads-kronikken var inte bara retorik utan också ett försök att vara

allvarlig: Det *er* en ny opplevelse for meg. Som fast ansatt migrantarbeider er jeg naturligvis ikke blitt norsk, bare skandinav. Men når jeg er ute og reiser hjelper det lite. Da får selv jeg de tøffe spørsmålene om Norge. Så hva skal jeg svare?

Så fort man kommer sør om Svinesundbrua dukker de opp - spørsmålene om hvor Norge går. Det spiller ingen rolle om jeg er hjemme i Kungshamn eller i Stockholm, i Bonn eller New York, Singapore eller Manila, Jakarta eller Trivandrum. Overalt undrer tenkende mennesker det samme: Du som arbeider ved et universitet i Norge, du som altså burde vite, nå må du forklare. Vi trodde nordmennene var rike, kloke og progressive. Men hvorfor har de da ikke råd til mer utdanning, forskning og kultur, omsorg og sykehus? Hvorfor klager de så mye? Og hvorfor støtter nesten en tredjedel av velgerskaren en innvandrerfiendtlig høyrepopulist?

Ja, dere vet hvordan det blir. Man svarer det vanlige om økonomien, at den ikke skal bli for "opphevet". At om man slipper løs oljepengene så blir allting bare dyrere og eksportindustrien slås ut. – Så det er grunnen, forklarer jeg, til at nordmennene handler og investerer utenlands i stedet. For ikke å miste pengene. I det minste ikke på litt sikt.

ET IMPERIALISTISK LAND?

– Jaha, sier de vitebegjærlige der ute. Så Norge er altså blitt et imperialistisk land som ikke finner lønnsomme investeringsobjekter hjemme men må gå til utlandet?

– Nja...men glem ikke, forsvarer jeg, at Norge ingeniørene er en usympatisk gammel imperialist. For som oftest dreier det seg om "etisk korrekte" investeringer eller uskyldig forbruk. Som f.eks. å kjøpe opp hermentikkindustrien i Kungshamn (der jeg bor) eller å stå i kø over Svinesundbroen for å kjøpe mindre dyr mat, sprit eller tobakk (eller før, se porno). Og det er jo dessuten positivt for Norges gamle provins, som Stockholm bare okkuperer i ferietiden.

Men så fortsetter folk å spørre om Norge virkelig har råd til en slik valutaeksport. Og hva skal man da svare? Bortsett fra at seriøse økonomer påstår at det tvert om er bra om nordmennene handler i Sverige. På den måten letter de på det innenlandske etterspørselstrykket. – Ergo, legger jeg til, skal jeg slutte å be om høyere lønn med gamle

lutherske argument om at jeg har vært nyttig og dyktig. I stedet skal jeg hevde at jeg bør få mer betalt fordi jeg gjør Norge en tjeneste ved å bruke mesteparten av min lønn utenfor landet, i Sverige.

– Hør her, sier folk så, prøv å være alvorlig. – Oljen må da være en velsignelse for dette landet? Fortell oss nå om hvem som tjener på den! Slikt er heller ikke lett å besvare. Jeg sier naturligvis at det finnes en god del nyrike grådighetsapostler (og antakelig føyer jeg til noe stygt om deres luksusbåter som okkuperer brygger og viker hjemme). Men så understreker jeg at den trivelige majoriteten av nordmenn (i vanlige båter) ikke ser så mye til oljepengene men trasker videre med relativt lave lønninger og høye priser (for slik er det vel?)

NASJONAL UTVIKLINGSPLAN

– Men blir ikke folk sinte, undrer de kunnskapshungrige seg, om det er slik at noen få kan ta for seg av fatet mens resten skal spare for at økonomien ikke skal gå over styr?

– Jo, nettopp, sier man da takknemlig. For dermed kan man forklare hva man inderlig håper er sant (eller er det ikke det?), nemlig at alle som støtter Carl I. Hagen ikke er blitt utlendingsfiendtlige populistere men mest protesterer mot at seriøse politikere ikke taler om hvordan vanlige mennesker skal få glede av landets ressurser.

– Så hvordan forholder så de seriøse politikerne seg til dette da? skyter de ivrigste til. Hvordan gör de för att motverka detta allvarliga hot mot norsk demokrati? Foreslår de for eksempel et ærgjerrig nasjonalt utviklingsprogram med ideer om hvordan pengene skal kunne investeres og hvordan folk skal arbeide for å få en sterkere økonomi som åpner for mer omsorg og sykehus. Har de gjort det?

Men noe slikt kjenner ikke jeg til. (Har noe gått meg hus forbi?) Og da vil mine utenlandske venner ha en forklaring på hvorfor ikke Norge prioriterer strategiske investeringer.

– Hvorfor ligger Norge i bunnen når det gjelder satsning på forskning og utvikling, spør de. Hvorfor bygger man ikke verdens mest spennende kultur og forskning i stedet? Det

skaper ikke nevneverdig inflasjon. Med innenlandske og innbudte krefter kan man legge grunnen til den mest avanserte økonomien og fremme veksten som behøves for på en holdbar måte ha råd til den etterlengtede omsorgssektoren. *Hvorfor skaper man ikke et nytt kulturelt og vitenskapelig Firenze?* Hvorfor kombinerer man ikke de øst-asiatiske utviklingsstatenes effektive reguleringer med egne tradisjoner av gjennomslagskraftig administrasjon og demokrati? Tenk hvilket drømmeland det kunne bli! Hvorfor gjør man ikke det? Svar nå skikkelig!

Men nå begynner jeg å bli svarløs. Hva skulle dere si? Selv brukar jag börja med att citera kolleger som skylder på norsk distriktpolitikk. Hurtig økonomisk vekst forutsetter sanneligvis ikke at utkant-Norge må dø, som i Sverige, men at man kan drive effektiv arbeidsdeling. För alla kan ju inte göra samma sak överallt. Man må specialisera sig. Speciellt inom utbildning och forskning. Där måste hård konkurrens om bästa kvalitet råda – inte delad fattigdom. Annars kommer vi på efterkälken, i synnerhet internationellt, och ägnar oss åt bygderomantik. Stämmer inte detta?

Sedan skjuter jag till, att de riktige selvkritiske mener at halen ved det hele er mangelen på en klasseallianse for modernisering mellom kapitalistiske industrialister og sosialistiske arbeidere. I Norge, sägs det mig, finns det bara en motsättning (och kanske en ohelig allians) mellan å ena sidan de gammeldags fattiga och sedliga, som sparar på vad de har men inte investerar, och å andra sidan de nya vackra och spendersamma, som bara satsar på improduktiv spekulasjon og räntebärande placeringar. Dessutom måste det ju därmed råda en skriande brist på kompletterande og korrigerande politiskt ledarskap? Eller hur? Nylig foreslo en ung respektløs kollega til og med at John Lennon måtte hatt Norge i tankene da han utmyntede sentensen "You think you are so clever and class-less and free, but you are all fucking peasants as far as I can see."

STERK STAT OG FRI E AKADEMIER FORUTSETNING FOR VEKST

Det där sista er naturligvis en svensk fremmedarbeider med omsorg om den fysiske helsen ikke helt enig i. I stedet pleier jeg å kvittere med "vår" nyliberalt forvirrede næringsminister Rosengren som i striden om Telia/Telenor hevdet at Norge er den siste sovjet-staten. Om hans problem er en sterk stat bør vi andre huske på at en slik stat har vært av enorm betydning for svensk framgang, fra Gustav Wasa like til dagens

sosialdemokrati. Og om det i stedet var klåfingrede politikere og byråkrater han hadde i tankene, så er vel det snarere tegn på en ineffektiv bruk av statlig styrke.

Se bare hvordan norske politikere og byråkrater og samarbeidende professorer detaljregulerer og fragmenterer forskning og utdanning. De tycks fortfarande tro, att man kan prioritera-fram bästa möjliga forskning och utbildning genom att bestämma dess inriktning, konstruera mer eller mindre specifika program och i detalj regelstyra examinering och lärarinsatser. Om de hade rätt, kunde vi lika gärna skrota idén om kulturens, forskningens och universitetens frihet inom brett formulerade ramar och mål. Istället kunde de skaffa sig egna statliga och privata utredningsinstitut och skolor, samt förena weberiansk regelstyrning med tayloristisk arbetsorganisering! De är ju redan på god väg med den norska djungeln av mer eller mindre oberoende institut, samt timräkenskap och u-landsliknande export av studenter till utländska universitet istället för att bygga egna goda utbildnings- och forskningsmiljöer. Dessutom kunde vi helt ignorera det redan hotade offentliga samtalet (på basis av argumentets primat) om vilka projekt som ska finansieras – inte för att de passar in i diverse politiskt-administrativa prioriteringar utan 'endast' för att de är mest vitala och kvalitativt högstående. Istället kunde vi ägna oss åt nyttiga saker som att spekulera med privata pensionspengar medan vi väntar på de politiska besluten samt resultaten av forsknings- och utbildningsentreprenörernas kohandel och 'strategiska allianser'.

Slike innslag finnes naturligvis i Sverige også (i synnerhet pensions-spekulation). Men der innser samtidig staten (i samarbeid med opplyste kapitalinteresser) at selve grunnforeutsetningen for et bra resultat og en effektiv oppdragsforskning er at det finnes en sterk, langsiktig og selvstendig grunnforskning, som igjen krever at man knytter utdanning og forskning sammen i relativt uavhengige universiteter.

Så Rosengren tok feil. Norges problem er ikke en sterk stat men snarere fragmentering og (som den forrige maktutredningen formulerte det) segmentering.

NORGE IKKE NASJONALISTISK NOK?

Dermed brukar mine utspørrere stille seg spørsmålet om det ikke er min fortrykte Norges-fiendtlighet som gjør seg gjeldende.– Nei, svarer jeg. – Det er snarere mitt

positive Norgesbilde som har fått seg en knekk. For spøk til side og bortsett fra en del ansatser til sjåvinisme, så jeg (og mange andre) med en viss beundring på det nasjonale norske prosjektet å arbeide sammen for å bli best – på et mer frihetlig, jevnbyrdigere og vel så demokratisk grunnlag enn i Sverige.

Men nå begynner jeg å unjdres om til og med dette dypt rotfestede og i hovedsak positive bilde av norsk nasjonalisme stemmer lengre. Og om det er grunnen til at jeg har så vanskelig for å svare på spørsmålek enom hvilken vei Norge har lagt ut på. For klart er det herlig med færre sosiale hierarkier enn i Sverige. Men hvilken rolle spiller det om sjefen går i lusekofte når de administrative hiarkiene er steile? Dessuten har jeg sjelden møtt så mye splittelse og individualisme og så lite kollektiv teamwork som blant norske akademiske institusjoner, kolleger og studenter. Og fram for alt virker det nå at dere er mer opptatt av å få en livslang livrente av oljepengene snarere enn å bli best. For om det så var at dere ville bli best, så burde dere vel snarere satse på et produktivt alternativ (til både rentebærende plassering i verdipapir og innvandrerfiendlighet pluss storforbruk) i form av et kraftfullt program for strategiske investeringer i industri, kultur, utdanning og forskning – i Norge! For at hver og en kunne arbeide hardt, målrettet og sammen med andre (innbefattet uunværlige innvandrere) for å skape et reelt grunnlag for sosial og økonomisk velferd.

Tar jeg feil? Eller er kanskje Norge, i denne spesielle og gode henseende, helt enkelt ikke nasjonalistisk nok lengre?